

УДК 792.8.027.4.028.6:2-146.3(477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-1-5>

Людмила АНДРОШУК,
orcid.org/0000-0002-5702-675X
доцентка,
завідувачка кафедри хореографії
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) l.androshchuk@kubg.edu.ua

ДОСВІД СТВОРЕННЯ ПЛАСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ВИСТАВИ «МЕТАМОРФОЗИ» НА ОСНОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ АРХЕТИПУ БОГІНИ-МАТЕРІ

У статті представлений аналіз підходів щодо визначення поняття архетип та зацентовано увагу на архетип як підсвідомий вияв етногенетичної пам'яті та вияву національної ідентичності. Представлено авторську класифікацію жіночих архетипів України на основі дослідження творчості Тараса Шевченка. Досліджено архетип Богині-Матері як один з універсальних символічних образів, України. Представлено основні етапи роботи над створенням танцювальної вистави. Визначено роль наукового дослідження проблеми Архетипів як підґрунтя для створення хореографічної вистави.

Висвітлено особливості використання архетипу Богині-Матері та її втілень в пластичній трансформаційній виставі, хореографічній думі «Метаморфози» (режисер – Людмила Андрощук), як засобу поглиблення емоційного зв'язку з глядачами, вираження універсальних тем, які спонукають до усвідомлення глибини коріння українського народу. На прикладі створення трансформаційної вистави досліджено, як Архетип Богині-Матері може бути використаний в сучасному творі мистецтва для втілення символів через усвідомлення древніх Архетипів. Вивчено особливості супроводження людини Берегиною роду в українській прадавній культурі від народження до смерті, яке має глибокі корені в древніх віруваннях та символах України та базується на одному з ключових архетипів колективного свідомого – архетипі Богині-Матері. Досліджено особливості використання архетипу Богині-Матері при створенні творчого проєкту на тему національної ідентичності на прикладі танцювальної трансформаційної вистави, хореографічної думи «Метаморфози», яку було підготовлено та представлено в Київському університеті імені Бориса Грінченка. На прикладі танцювальної вистави представлено, що хореографічне мистецтво України в період війни покликане зберігати культурні традиції нашого народу та створювати нові хореографічні проєкти відповідно до викликів часу.

Ключові слова: Архетип, архетип Богині – Матері, традиції, Україна, танець, національна ідентичність, пластична вистава, хореографія.

Ludmyla ANDROSHCHUK,
orcid.org/0000-0002-5702-675X
Associate Professor,
Head of the Department of Choreography
Borys Hrinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) l.androshchuk@kubg.edu.ua

THE EXPERIENCE OF CREATING A PLASTIC TRANSFORMATIONAL PLAY “METAMORPHOSIS” BASED ON THE STUDY OF THE ARCHETYPE OF THE MOTHER GODDESS

The article presents an analysis of approaches to defining the concept of archetype and focuses on the archetype as a subconscious manifestation of ethnogenetic memory and manifestation of national identity. The author's classification of female archetypes of Ukraine based on the study of Taras Shevchenko's works is presented. The archetype of the Mother Goddess as one of the universal symbolic images of Ukraine is studied. The main stages of work on the creation of a dance performance are presented. The role of scientific research of the problem of archetypes as a basis for creating a choreographic performance is determined.

The article highlights the peculiarities of using the archetype of the Mother Goddess and her incarnations in the plastic transformational performance, the choreographic play 'Metamorphosis' (directed by Liudmyla Androshchuk), as a means of deepening the emotional connection with the audience, expressing universal themes that encourage the awareness of the depth of the roots of the Ukrainian people. On the example of creating a transformational performance, the article explores how the Archetype of the Mother Goddess can be used in a contemporary work of art to embody symbols through the awareness of ancient Archetypes. The peculiarities of accompanying a person by the Guardian of the Family in Ukrainian ancient culture from birth to death, which has deep roots in ancient beliefs and symbols of Ukraine and is based on one of the key archetypes of the collective consciousness – the archetype of the Mother Goddess.

The article explores the peculiarities of using the Mother Goddess archetype in creating a creative project on the topic of national identity on the example of a transformational dance performance, the choreographic play "Metamorphosis", which was prepared and presented at Borys Grinchenko Kyiv University. Using the example of a dance performance, it is presented that the choreographic art of Ukraine during the war is called upon to preserve the cultural traditions of our people and create new choreographic projects in accordance with the challenges of the times.

Key words: Archetype, archetype of the Mother Goddess, traditions, Ukraine, dance, national identity, plastic performance, choreography.

Постановка проблеми. Хореографічне мистецтво України в період війни покликане зберігати культурні традиції нашого народу та створювати нові хореографічні твори відповідно до викликів часу. Образи України у новому осмисленні оживають у витворах мистецтва, відбиваючи синтез давнини та сучасності, традицій та інновацій. В період активного звернення до ролі національної ідентичності українців та збереження культурних традицій предків актуальним є дослідження архетипу Богині-Матері в контексті осмислення древнього коріння нашого народу та втілення в сучасних пластичних образах символів засобами танцювальної пластики. Вивчення архетипу жінки у творчості Тараса Шевченка стало підґрунтям для створення пластичної трансформаційної вистави, хореографічної думи «Метаморфози».

Мета статті – представити досвід створення пластичної трансформаційної вистави «Метаморфози» на основі дослідження архетипу Богині-Матері.

Аналіз досліджень. Наукові дослідження архетипів в мистецтві стали важливим напрямком в дослідженні мистецтва та його впливу на особистість. Вони базуються на ідеях К. Юнга про колективне свідоме, архетипи та символи, які мають універсальний характер та спостерігаються у творах мистецтва з різних культур і епох. Проблеми архетипів та їх ролі та місця в мистецтві присвячені праці Л. Андрощук, Д. Абрамс, М. Альчук, Ф. Бацевич, О. Бідюк, І. Бойко, О. Боровицької, О. Куліш, М. Лановик, І. Процик, Роберта А. Джонсон, Т. Урись, Н. Фрай, Д. Фрідберг та ін.

Виклад основного матеріалу. Результатом багаторічного дослідження проблеми архетипів стало створення пластичної трансформаційної вистави, хореографічної думи «Метаморфози».

Серед етапів створення трансформаційної вистави виділяємо:

1. Підготовчий етап: теоретичне дослідження проблеми Архетипу, класифікація жіночих Архетипів України на основі творчості Тараса Шевченка; створення хореографічних композицій на основі авторської класифікації Архетипів.

На підготовчому етапі, починаючи з 2012 року, відбувалося вивчення питання Архетипу як наукової проблеми. Зокрема, результати досліджень пред-

ставлені в фахових публікаціях «Хореографічне втілення образу України (з досвіду роботи з творчим студентським колективом) (Андрощук Л. М., 2017 : 3-12) та «Архетип тіні в танцювальних традиціях українського народу: свято Івана Купала» (Андрощук Л. М., 2023 : 24-32).

В результаті теоретичного дослідження визначено поняття Архетипу, проаналізовані праці зарубіжних та вітчизняних науковців.

Архетип (від грецького *archetypos*, «оригінальний зразок»), первинний образ, персонаж або модель обставин, які повторюються в літературі та мисленні досить послідовно, щоб вважатися універсальним поняттям або ситуацією (Britannica).

Архетипи є універсальними символічними образами, які присутні у колективному свідомому всього людства. Архетип (прототип, форма) – поняття, яке увійшло в широкий науковий обіг завдяки засновнику глибинної психології К. Юнгу. До поняття архетипу зверталися низка вчених ще до Юнга. Платон вважав архетип першоформою людської свідомості. Псевдо-Діонісій Аеропагіт вважає, що архетип – це образ, через який здійснюється зв'язок буття і надбуття, «незлитне поєднання» імманентного і трансцендентного; образ, який постає носієм недиструктивного знання. На думку Лейбніца А. архетип є уявленнями «темної душі», які виявляють себе у формах свідомості. Концепція апіорних форм досвіду Канта визначає архетип як апіорний синтез, що передує даним емпіричного досвіду. (Культурологія: енциклопедичний словник, 2013 : 29). Вираз «архетип» зустрічається у Філона Юдея стосовно образу Божого в людині (Юнг К. Г., 2014 : 91).

На думку Юнга архетип – це спадкові форми й ідеї, які спочатку не мають певного конкретного змісту, є формою «дорационального» психічного; установки колективного несвідомого, які виявляються в духовному житті індивіда як певні успадковані психічні чинники, що не зумовлені індивідуальними, етнічними чи расовими особливостями. Архетип виявляє себе в сновидіннях, галюцинаціях, невротичних симптомах, а також у символічних образах релігій, міфологій, мисте-

цтва (Культурологія: енциклопедичний словник, 2013 : 29).

К. Юнг зазначає, що архетип позначає лише ту частину психічного змісту, яка ще не зазнала якоїсь свідомої обробки і являє собою ще тільки безпосередню психічну даність. Таким чином архетип істотно відрізняється від історично сталих або перероблених форм (Юнг К. Г., 2014 : 92); (Андрощук Л. М., 2023 : 24-32).

Архетип можна порівняти з сухим руслом, яке визначає рельєф річки, але річкою може стати лише тоді, коли ним потече вода (Процик І. В., 2011 : 370).

Архетипи – вроджені психічні структури, які породжують суспільно значиму символіку снів, міфів, казок та інших. Вплив архетипу через витвір мистецтва є сильним, оскільки первісний образ трансмутує особисту долю людства.

У картині міфологічного створення світу Велика мати грає чільну роль багатьох народів з давніх часів. Поклоніння Богині-Матері у давніх народів Європи підтверджують археологічні знахідки періоду палеоліту.

А. Наговіцин стверджує, що у картині міфологічного створення світу Велика мати грає чільну роль багатьох народів з давніх часів. Серед таких Богинь танцююча богиня творець світу (вірування кагаба (південноамериканської народності); Велика мати в бурятському міфі (мати-божество зародилася біля основи золотої верби, створила кита і поставила на його спину землю); мати Ейгана (змія) в австралійському міфі всередині себе все), Мати Кукурудза в міфі індіанців пауні (викликала рух і направила до поверхні світ, створений у утробі Землі), давня мати індіанців Центральної Америки (богиня, що представляє собою весь всесвіт, небо і землю, життя і смерть) та ін. (Андрощук Л. М., 2017 : 3-12).

Поклоніння Богині-Матері у стародавніх народів Європи підтверджують археологічні знахідки періоду палеоліту (33000–9000 років до н.е.) – численні скульптури, які називають Палеолітичними Венерами. Образи Богині-Матері у вигляді гротескних деформацій фізичного тіла доводять поклоніння древніх людей Трипільської культури (розквіт між 5500–2750 роками до н.е. була розташована на територіях сучасних України, Молдови та Румунії загальною площею 350 тис.км²) (Андрощук Л. М., 2017 : 3-12).

Отже, архетип жінки є традиційним для культури українців та наповнюється конкретним змістом у новому осмисленні світу відповідно до вимог певної доби.

Архетип жінки як ознака національної ідентифікації посідає чільне місце у творчості Тараса Шев-

ченка. Жіночі образи-символи у творчості Тараса Шевченка можна розподілити на кілька груп:

- 1) Природні (верба, калина, вишня, тополя);
- 2) Людські (дівчина, мати, сестра, сирота, вдова);
- 3) Вселенські (зірка, хатина, Україна);
- 4) Особистісні (думи, частка, журба, мука, воля).

Шевченківський Архетип земної Жінки-Богині уособлюють природні (верба, калина, вишня, тополя) та людські (дівчина, мати, сестра, сирота, вдова) образи-символи; Архетип небесної Богині-Матері Вселенські (зірка, хатина, Україна) образи-символи. Сполучною ниткою між небесною та земною Жінками стають особистісні образи-символи (думи, частка, журба, мука, воля). Ці складові утворюють Архетип-Ідеал України-Матері (Андрощук Л. М., 2017 : 3-12).

Життя та творчість Тараса стали вказівником та життєдайним джерелом для багатьох українців. Серед них був мій прадід Шарапанюк Іван Минович, якого за «сталінських» часів репресували на довгих 15 років. Він розповідав, як тримала його українська пісня та творчість Тараса у найскладніші моменти життя. Найбільшим бажанням було повернутися до України, подивитися на «Садок вишневий біля хати» із рідного вікна. Дід Іван носив нагрудний значок із портретом Тараса Шевченка. Він зібрав колекцію видань творів Тараса Григоровича. Саме прадіду була присвячена хореографічна композиція «Туга по Україні». Використання художніх прийомів при створенні хореографічного композиції відповідно до його теми та ідеї дозволили створити метафоричні образи архетипу Богині-Матері-України (Андрощук Л. М., 2017 : 3-12).

2. Основний етап: створення танцювальної пластичної вистави, хореографічної думи «Метаморфози».

На основному етапі:

- розроблено концепцію пластичної вистави та написано сценарій;
- створено режисерську групу, підібрано виконавців;

- підібрано музичний матеріал та відеоряд, створено унікальну авторську хореографічну лексику, створено частини пластичної вистави;
- підібрано костюми для виконавців (старовинні вишиті сорочки різних регіонів України), бутафору та реквізит;
- проведено репетиції;
- пластичну виставу представлено перед глядачами.

11.12.2023 року в приміщенні актовій залі Київського університету імені Бориса Грінченка відбулась прем'єра пластичної трансформаційної вистави, хореографічної думи «Метаморфози» (режисер – Людмила Андрощук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка).

Виставу присвячено Архетипу Богині-Матері-України, яка є ідентифікатором національної ідентичності українців та символом сили древнього роду. Ідеєю вистави стала думка про Незламність українського народу в буремні часи, про природність руху та його роль в трансформації Особистості. У виставі взяли участь як майбутні хореографи, так і люди різного віку та різних професій, люди з обмеженими можливостями. В деяких частинах вистава народжувалася безпосередньо на сцені, підтверджуючи ідею автора щодо природності та доступності танцювального руху та його потенціалу щодо трансформації емоцій, переживань, почуттів виконавців в творчому процесі.

Ролі виконували:

Дух Часу – Юрій Савченко, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти. Дух Часу – втілення Українця поза часом і простором, який є зв'язною ланкою між людиною-українцем та Богинею-Матір'ю. Він єдиний у виставі висловлюється вербально, пов'язуючи сцени між собою та емоційно налаштовуючи глядача на розуміння образів трансформаційної пластичної вистави.

Жіночі Архетипи України:

Учасники театру танцю «Грін» Київського університету імені Бориса Грінченка:

Аніма – Анна Кульчицька, студентка 3 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Аніма, на думку К. Юнга – це жіноча частина психіки чоловіка, яка викликає через підсвідомість Духу часу архетипи Богині-Матері. В Анімі наявні всі прояви архетипу Богині-Матері, які вона транслює через зв'язок з Духом часу.

Богиня-Матір – Віолетта Мазур, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Богиня-Матір – це сила предків. В широкому сенсі – це безмежна Любов до світу та до людини-українця, яку вона дарує кожному на шляху від народження до смерті в координаті простору-часу. Цей архетип асоціюється з місцем народження людини, його рідним домом, батьківщиною. Для Богині-Матері характерними рисами є мудрість, духовність, любов до всіх проявів особистості людини, як позитивних, так і негативних. Всі інші архетипи є втіленнями Богині-Матері.

Яблуня – Олександра Лещенко, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Яблуня, як архетип Богині-Матері, символізує життя, материнство та родючість. Квітуче дерево навесні біля кожної української хати ніби згадка, що після зими приходить весна. Квітуча яблуня та вишня символізують материнське дерево щастя, яке сильним корінням тримається за рідну землю. Хатина, як притулок від земних негаразд-

дів, Мати, як берегиня роду, і Квітучий Сад символічно уособлюють земний рай, спокій та умиротворення людської душі.

Хатина – Катерина Заєць, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Хатина, як архетип Богині-Матері, символізує місце народження людини, куди вона повертається як до життєдайного джерела любові та миру впродовж всього життя.

Зоря – Софія Дейнега, студентка 1 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Зоря символізує ideale небесне втілення Богині-Матері. Зоря символізує жіночий ідеал Нареченої-Матері-Всесвіту. Це мрія про всеосяжне щастя, маяк надії на нелегкому життєвому шляху.

Доля – Марія Гаврилук, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Доля веде людину впродовж життя, вона мінлива та інколи сліпа. Коли сліпне Богиня-Мати Доля журба і біда стають частиною життя українців, зокрема в період Війни.

Журба – Анна Василенко, студентка 1 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Богиня-Мати Журба передає печаль та смуток українців впродовж всієї історії становлення та в період важких випробувань для нашого народу в період війни.

Біда – Аліса Ганчич, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Біда, як втілення темної сторони Богині-Матері, приходять в життя українців впродовж багатьох років у вигляді голоду, репресій, війни, втрат в боротьбі за право на трансляцію національної ідентичності світу через свою мову, пісню, танець.

Відьма – Надія Наумчик, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Богиня-Мати, що живе у Відьмі, відзначається не лише силою, але і жіночою любов'ю та турботою. Вона – мати всього живого, мудрість якої передається через віки, зберігаючи гармонію у Всесвіті. Богиня-Відьма віддзеркалює в собі силу та невичерпний потенціал жіночості.

Воля – Марія Ільченко, студентка 4 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка. Богиня-Мати Воля передає прагнення українців до незалежності та свободи, вона вселяє віру в кожного українця про щасливе майбутнє для нашого рідного краю.

Українці:

Душа Матері – Людмила Андрошук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Мрія Матері – Катерина Лук'яненко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Матір – Алла Журба (м. Бориспіль)

Донька – Єлизавета Журба (м. Бориспіль)

Дівчина – Богдана Буркало, викладач кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Хлопець – Андрій Мичка (м. Київ)

Відьма – Єлизавета Панченко (м. Умань)

Хлопчик – Даміан Панченко (м. Умань)

Втілення Божої Матері 1 – Людмила Гекалюк (м. Умань)

Втілення Божої Матері 2 – Ольга Черняк (м. Корсунь-Шевченківський)

Втілення Божої Матері 3 – Оксана Дейнега (м. Черкаси)

Всевидаща сліпа – Біла Вероніка, студентка 1 курсу спеціальності Психологія Факультету психології, соціальної роботи і спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Голос України – Руслана Лоцман, Заслужена артистка України, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокального виконавства УДУ імені Михайла Драгоманова

Робоча група вистави:

Режисер: Людмила Андрошук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Звукорежисер – Анатолій Ворона, концертмейстер кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Режисер світла – Анна Єліна, викладач кафедри хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка

Костюми – Галина Ульянич, господиня музею українського побуту Київського університету імені Бориса Грінченка

Підготовка реквізиту – Валентина Єліна, методист навчальної лабораторії виконавської майстерності Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка.

Висновки. Архетип як підсвідомий вияв етногенетичної пам'яті та вияву національної ідентичності залишається актуальним в період війни в Україні, адже важливо в зберігати культурні традиції нашого народу та створювати нові хореографічні твори відповідно до викликів часу. Процес створення танцювальної вистави на основі концепції архетипів неможливий без попереднього вивчення наукових праць, досліджень закономірностей використання архетипів в творах мистецтва тощо. Творчість Тараса Шевченка залишається життєдайним джерелом для пошуку та трансформації нових танцювальних образів. Шевченківський Архетип земної Жінки-Богині уособлюють природні (верба, калина, вишня, тополя) та людські (дівчина, мати, сестра, сирота, вдова) образи-символи; Архетип небесної Богині-Матері Вселенські (зірка, хатина, Україна) образи-символи. Сполучною ниткою між небесною та земною Жінками стають особистісні образи-символи (думи, журба, мука, воля). Ці складові утворюють Архетип-Ідеал України-Матері. Серед основних етапів роботи над створенням танцювальної вистави: розробка концепції пластичної вистави та написання сценарію; створення режисерської групи, підбір виконавців; підбір музичного матеріалу та відеоряду, створення

унікальної авторської хореографічної лексики, створення частин пластичної вистави; підбір костюмів для виконавців (старовинні вишиті сорочки різних регіонів України), бутафорії та реквізиту; проведення репетицій; представлення пластичної вистави перед глядачами.

Висвітлено особливості використання архетипу Богині-Матері та її втілень в пластичній трансформаційній виставі, хореографічній думі «Метаморфози» (режисер – Людмила Андрощук), як засобу поглиблення емоційного зв'язку з глядачами, вираження універсальних тем, які спонукають до усвідомлення глибини коріння українського народу.

Архетип Богині-Матері може бути використаний в сучасному творі мистецтва для втілення символів через усвідомлення древніх Архетипів. На прикладі танцювальної трансформаційної вистави, хореографічної думи «Метаморфози», яку було підготовлено та представлено в Київському університету імені Бориса Грінченка, доведено, що залишається актуальним використання архетипу Богині-Матері при створенні творчого проекту на тему національної ідентичності. Адже хореографічне мистецтво України в період війни покликане зберігати культурні традиції нашого народу та створювати нові мистецькі проекти відповідно до викликів часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Архетип тіні в танцювальних традиціях українського народу: свято Івана Купала *Актуальні питання гуманітарних наук*. Випуск № 66 том 1, 2023. С. 24-32.
2. Андрощук Л. М. Хореографічне втілення образу України (з досвіду роботи з творчим студентським колективом). *Актуальні питання мистецької освіти та виховання : науковий журнал : вип. 1 (9)*. Суми : ФОП Цьома С. П., 2017. С. 3-12.
3. *Культурологія: енциклопедичний словник*. М. П. Альчук, Ф. С. Бацевич, І. М. Бойко; за ред. д-ра філос наук, проф. В. П. Мельника. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 508 с
4. Лановик М. Б. Розвиток концептів «символ», «архетип» і «міф» у теоретико-літературних дослідженнях науки про переклад. 2005 р. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082275.pdf>
5. Пластична трансформаційна вистава, хореографічна дума «Метаморфози».. URL: <https://kubg.edu.ua/prouniversitet/news/podiji/8359-plastychna-transformatsiina-vystava-khoreohrafichna-duma-metamorfozy.html>
6. Процик І. В. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. *Актуальні проблеми слов'янської філології*, 2011. Випуск XXIV. Частина 2. С. 369-376. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71648/47-Procuk.pdf?sequence=1>
7. Процик І. В. Поняття архетипу в науковій літературі: генетико-теоретичний аспект. *Вісник Запорізького національного університету* №2, 2009. С. 56-67. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/fil_2009_2/056-67.pdf
8. Творчий проект «Архетип shadow в традиціях українського народу: свято Івана Купала». URL: <https://kubg.edu.ua/prouniversitet/news/podiji/8066-tvorchiyi-proiekt-arkhetyp-shadow-v-tradytsiiah-ukrainskoho-narodu-sviato-ivana-kupala.html>
9. Юнг К. Г. Архетип і позасвідоме : пер. з нім. К.: Укр. Письменник, 2014. 400 с.
10. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/archetype>
11. Carl G. Jung Man and his Symbols. Anchor Press Doubleday New York London Toronto Sydney Auckland. First published in the United States of America in 1964 Reprinted in 1968,1970,1971,1972,1974,1975,1976,1979,1983,1988/ URL: <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/man-and-his-symbols.pdf>

REFERENCES

1. Androschuk L. M. (2023) Arkhetyp tyni v tantsiuvalnykh tradytsiiah ukrainskoho narodu: sviato Ivana Kupala [The archetype of the shadow in the dance traditions of the Ukrainian people]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vypusk № 66 tom 1, S. 24-32. [in Ukrainian]

2. Androshchuk L. M. (2017) Khoreorafichne vtilennia obrazu Ukrainy (z dosvidu roboty z tvorchym studentskym kolektyvom). [Choreographic embodiment of the image of Ukraine (from the experience of working with a creative student team)]. Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia : naukovyi zhurnal : vyp. 1 (9). Sumy : FOP Tsoma S. P., S. 3-12. [in Ukrainian]
3. Kulturolohiia: entsyklopedychnyi slovnyk / M. P. Alchuk, F. S. Batsevych, I. M. Boiko; za red d-ra filos nauk, prof. V. P. Melnyka (2013). [Culturology: an encyclopedic dictionary]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 508 s. [in Ukrainian]
4. Lanovyk M. B. Rozvytok kontseptiv «symvol», «arkhetyp» i «mif» u teoretyko-literaturnykh doslidzhenniakh nauky pro pereklad. [Development of the concepts “symbol”, “archetype” and “myth” in theoretical and literary studies of the science of translation]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082275.pdf/>. [in Ukrainian]
5. Plastychna transformatsiina vystava, khoreorafichna дума «Metamorfozy». [Plastic transformation performance, choreographic thought «Metamorphoses»]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082275.pdf> [in Ukrainian]
6. Protsyk I. V. (2011) Arkhetyp i symvol: problemy vyznachennia ta vzaiemodii. [Archetype and symbol: problems of definition and interaction]. Aktualni problemy slovianskoï filolohii, Vypusk XXIV. Chastyna 2. S. 369-376. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71648/47-Procuk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian]
7. Protsyk I. V. (2009) Poniattia arkhetypu v naukovii literaturi: henetyko-teoretychnyi aspekt. [The concept of an archetype in scientific literature: a genetic-theoretical aspect]. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu №2, S. 56-67. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/fil_2009_2/056-67.pdf [in Ukrainian]
8. Tvorchyi proiekt «Arkhetyp shadow v tradytsiiakh ukrainskoho narodu: sviato Ivana Kupala». URL: <https://kubg.edu.ua/prouniversitet/news/podiji/8066-tvorchyi-proiekt-arkhetyp-shadow-v-tradytsiiakh-ukrainskoho-narodu-sviato-ivana-kupala.html> [in Ukrainian]
9. Yunh K. H. (2014) Arkhetyp i pozasvidome : per. z nim. [Archetype and unconscious]. K.: Ukr. Pysmennyk, 400 s. [in Ukrainian]
10. Britannika. URL: <https://www.britannica.com/topic/archetype>
11. Carl G. Jung (1988) Man and his Symbols. Anchor Press Doubleday New York London Toronto Sydney Auckland. First published in the United States of America in 1964 Reprinted in 1968,1970,1971,1972,1974,1975,1976,1979,1983,1988 URL: <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/man-and-his-symbols.pdf>